

Las natras indigenas – spezias da serps spuretgas e betg privlusas

■ **Entaifer las serps furman las natras la famiglia cun las pli bleras spezias insumma. Sin l'entir mund en quai var 1700 spezias u radund 60 % da tut las spezias da serps viventas. En Svizra vivan sis spezias da natras.** Quellas vegnan sutdivididas en duas gruppas: a las natras per propi appartegnan la natra glischa, la natra d'Esculap e la natra gritta; tar las natras d'aua tutgan la natra grischa, la natra quadrigliada e la natra punctada (che na vegn sco suletta betg avant en il Grischun). Las pupillas da las natras en da furma radunda; las duas ulteriuras serps indigenas – la vipra berus e la vipra dal Giura (ch'èn omaduas da tissi) – han percenter pupillas verticalas.

Natra glischa

La natra glischa è la pli pitschna sort da serps che viva tar nus ed a medem temp la serp la pli derasada en Svizra. La color da fund variescha dal grisch al brin, dal melnent fin al cotschen brin. Sin la part amez dal dies ha la natra glischa ina retscha dubla da flatgs stgirs che pon cular in en l'auter a travers u per lung il dies.

La marvezza d'enviern dura per il solit da mez october fin mez avrigl, ella po dentant er sa spustar per duas emnas enavant u enavos, tut segund l'aura. En regiuns pli autas dura il sien d'enviern pli ditg ch'èn la planira. En la regiun alpina ves'ins perquai la natra glischa mintgatant pir vers la fin da matg en il liber.

Ciclus dal di: La temperatura optimala per vegnir activa è circa 23 °C cun in'umidità relativa da 60%. Cur ch'è il sulegl brischa e l'aria è sitga, restan las natras glischas sut la crappa u stattan en la mesa sumbriva, zuppadas en il chagliom. La serp è ina buna raividra e perquai la chatt'ins mintgatant er sin in rom d'ina chaglia.

Ils abitadis preferids en urs da saivs vivas e da guauds, tagls da laina nuncultivads, prads sitgs cun bostgam, pastgiras, gondas, vignas e mirs da sendas. La serp viva en la planira ed en autezzas fin a 2000 m sur mar. En la Svizra Bassa è il dumber total sa reduci massivamain ils davos 50 onns, ensem cun il dumber dal luschar claud, dal luschar da mirs e da l'orvetta, la preda preferida da la natra glischa.

La natra glischa maglia surtut luschar ed orvettas, daspera er mieurs, utschels e serps pitschnas; ella na sa starmenta er betg da magliar serps da tissi e serps giuvnas da l'atgna spezia. La preda tschiffada vegn stranglada cun duas, trais brancladas ed alura traguttida.

Ils giuvens madiran en l'uterus da la mamma fin avant la naschentscha. A la fin d'avust u l'entschatta settember naschan 3 fin 15 giuvens enserrads en ina membrana transparenta che vegn immediat siglientada.

Sche la natra glischa sa senta en las strengas, sa rodla ella ensem, tschivla e sa stortiglia vers l'inimi per al morder. Ma la morsa n'è betg privlusa e betg tissentada. La serp sa fida oravant tut da sia color e da ses muster sin la pel che fa ch'ins na vesa prest betg ella en la natra.

Natra d'Esculap

La color da fund da la part sura è d'in mel-

Ina giuvna natra gritta cun sia coloraziun caracteristica.

FOTO PD

len stgir, mellen brin, verd grisch fin verd uliva, pli cler da las varts e sin il chau che sura. Ils urs da la vart da las squamas en la part amez dal corp en savens alvs. Ils urs dals lefs e da la tatona en melnents. La part sut è alventa, melna u grischa, da la vart mintgatant cun flatgs pli stgirs.

La marvezza d'enviern da la natra d'Esculap dura il pli ditg da tut las serps indigenas. Ella tanscha per il solit da l'entschatta october fin a la fin da matg. Er la temperatura optimala per vegnir activa è plitost auta (circa 28 °C). La serp pon ins vesair la primavaira e l'atun durant las uras da mezdi. La stad sorta ella be anc la damaun boud u curt suenter il tramunt per sa stgaur. Uschiglio maina ella ina vita plitost retratga. La natra d'Esculap viva be en il sid e sidvest da la Svizra.

La natra d'Esculap abitescha en guauds da deglia clers, en vegls mirs, en gondas ed a rivas da flums surreschidas da bostgam, mintgatant sin deponias, nua ch'ins la chatta sut aissas u folias da tola.

La spezia stat pli u main fidaivla al lieu tschern e banduna quel mo, sch'ella vegn disturbada u sche la vivonda manca. Sin ses viadis quotidian da di u da notg dumogna ellas spazis da 50 m x 50 m. La natra d'Esculap è in'excellenta raividra ed ins la po savens vesair sin chaglias e plantas, nua ch'ella spoglia gnies d'utschels.

La natra d'Esculap preferescha mieurs, maglia però er durmiglets, talpas, utschels, luschar ed orvettas. Ils animals giuvens sa nutreschan surtut da luschar ed a mieurs pitschnas. La serp strangla sia preda cun 2-3 brancladas avant che la tragutter.

Il temp da paregliazion sa cumbattan ils mastgels. Durant la copulaziun tschiffa il mastgel la femella per il culiez u per il chau. La fin zercladur u il fanadur depona la femella tschintg fin otg ovs da 40-55 mm lunghezza e 18-23 mm ladezza. Ils pitschens naschan il settember.

Natra gritta

La part sura è blau naira cun flatgs mellen che pon cular in en l'auter sin la part davant dal corp a strivlas satiglias trasalas. Tar ils animals giuvens è mo il dissegn nair mellen dal chau identic cun quel dals creschids; il contrast cun la color da fund è però blier pli ferm che tar ils animals creschids.

La marvezza d'enviern dura per il solit da la fin october fin la fin da mars. Ils animals giuvens sa retiran pli tard ch'ils vegls en lur taunas. En regiuns sur 1000 m sa prolungescha il sien d'enviern per circa quatter emnas.

La natra gritta viva en lieus exponids al sulegl cun bostgam e/u crappa, ed ins la po observar en lieus fitg sitgs, ma er a la riva dad auas. Questa spezia viva en il sid ed il sidvest da la Svizra. Ella munta en il Tessin ed en il Grischun fin a 1400 m. Mintgatant vegn la serp transportada sco passagier zuppà en in tren che vegn dal sid da las Alps. Uschia l'han ins gia chattà a Brig, Zofingen ed Alvagni.

La natra gritta sa nutrescha da luschar, maglia però er orvettas, autras serps, mieurs, durmiglets, raunas ed

Il camuflagi per fetg – ina natra glischa sa zuppa en il brutg.

FOTO: PD

utschels. Ella è la serp la pli svelta da la Svizra e persequitescha sia preda cun grond inschign; ella è ina buna raividra e noda er sut l'aua per fugir.

Sia preda piglia ella cun la bucca che cuntegna blers dents ch'èn drizzads vers anen. La serp sa zulla enturn la preda e strangla quella. Raunas maglia la serp per il pli vivas, perquai che quellas en memia glischas per stranglar. En pli maglia ella utschels u per exempel ratuns.

La serp metta 5 fin 15 ovs. Or da quels sortan 6 fin 8 emnas pli tard pitschnas serps. Il chau da quellas è mellen nair e fa endament ina vespra. Quai ha in effect da defensiu, pertge che sa defender activamain na pon las pitschnas serps betg.

La natra gritta morda, sch'ella vegn tschiffada. Ella na lascha betg liber immediat suenter la morsa, mabain fa moviments da mastegiar (perquai il num natra «gritta»). Sia morsa n'è betg da tissi. Perquai tanschi da disinfecar la plaja.

Natra grischa

La natra grischa viva gugent datiers da l'aua. La vart sura da ses corp satigl è blau grisch. Davos il chau ha ella dus tatgs mellen en furma da mesaglina. Quels han in ur nair. Er exemplars dal tutfatg nairs (melanos) pon ins inscurtar en l'entir territori da derasaziun.

Il mastgel vegn 1 meter lung, la femella 1,5 meters. Cun grond inschign serpegia la natra grischa tras l'erva ed il bostgam. Ella po era raiver. En l'aua fa ella moviments elegants e tegna il chau or da

Natra grischa en ses ambient natral.

FOTO H. D. VOLZ/PIXELO

l'aua. Ella po star fin 30 minutas sut l'aua.

La natra grischa vesa e savura fitg bain, ella n'auda però nagut. Persuenter senta ella gia fitg pitschnas vibrasiun. Ella maglia en emprima lingia raunas. Ina giada ch'ella ha tschiffà sia preda, na lascha ella betg pli liber quella. Immediat cumenza la natra grischa a tragutter quella. Per far quai smatga ella la preda viva en la gula schlargiada. Ella mova quella ina giada cun ina mesadad da la missella e l'autra giada cun l'autra mesadad. La digestiun dura plirs dis.

En l'aua giaschan ellas mintgatant sut in crap pli grond e muntan mo occasionalmain a la surfatscha per respirar e reemplenir ils pulmuns cun aria frestga. La natra quadrigliada creschida preferescha sco preda ils peschs, ella sa cuntenta dentant er cun amfibis.

En l'aua restan ils animals pli u main en il medem lieu; sin la terra percenter fan els mintgatant viadis d'in pèr dis e surmuntan distanzas da fin a 350 m. Ma ellas chattan adina puspè la via enavos a l'aua. En il Grischun viva la natra quadrigliada mo en il Mesauc ed en il sid dal Puschlav. Sur 500 meters sur mar è ella strusch da vesair.

La natra quadrigliada na morda betg. En cas da privel sa scuffa ella, sibla e sigla envers l'inimi, quai dentant cun bucca serrada. Sche quai na tanscha betg, lura svidia ella sias glondas che cuntengan in liquid che toffa u sa zulla en ses agens excrements. Uschia na pon ses inimis betg magliar ella. In'autra tatica è da sa volver en dies, avrir la bucca e laschar pender ora la lieunga e far sco sch'ella fiss morta.

Natra punctada

La part sura da la natra punctada è grischa, eventualmain cun tuns verd uliva u beschs. Davos il chau, en la part amez dal dies, cumenza ina retscha dubla da flatgs che stattan visavi in a l'auter, s'alterneschan u culan in en l'auter. Mintgatant furman els er ina lingia en zic-zac, in dissegn che sumeglia quel da la vipra, e perquai il num tudestg «Vipernatter». Ina retscha da flatgs radunds, clers en il center, cuvra las duas varts. La part sut è d'in alv malnet, u da color melnenta u cotschnenta e cuverta da flatgs rectangulars, postads en quadrats. Al culiez en ils flatgs stgars, vers la cua davanter els pli spess.

Tuttina sco la natra quadrigliada chatt'ins la natra punctada sin la terra durant la paregliazion, durant la digestiun da la preda e durant la spelada. Ella giascha la primavaira e l'atun enturn mezdi sper la riva a sulegl. Uschiglio noda ella al fund da l'aua u stat sut in crap a la guetta da peschs. Ils animals giuvens fan chatscha en vischinanza da la riva, exemplars pli vegls nodan er pli lunsch davent da la riva, en lieus nua che sa chattan ils animals da preda pli gronds. La stad durant la digestiun sa zuppa la natra a terra sut in crap, in toc lain etc., cun preferenza en in lieu umid.

La natra punctada occupa il pli pitschen territori da las trais serps da l'aua. Ella na s'allontanescha en general betg pli che 80 m d'in lieu, er betg per tschertgar in quartier d'enviern.

La natra punctada è derasada da la planira fin a 450 m autezza. En Svizra viva ella be en il sidvest, en ils chantuns Vallais, Vad e Geneva.

Las spezias da natras indigenas en survista

Natras per propi (Colubrinae):

- Natra glischa (Coronella austriaca): Schlingnatter
- Natra d'Esculap (Elaphe longissima): Äskulapnatter
- Natra gritta (Hierophis viridiflavus): Zornnatter

Natras d'aua (Natricinae):

- Natra grischa (Natrix natrix): Ringelnatter
- Natra quadrigliada (Natrix tessellata): Würfelnatter
- Natra punctada (Natrix maura): Vipernatter

La preschentaziun:

Dossier «Natras»

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=1799
www.chattà.ch